

Juhász Gyula ismeretlen versfordítása

Tavaly novemberben az újvidéki Srpska Matica levéltárban Lugosi Döme (1888—1945) szegedi ügyvéd irodalmi hagyatékának töredékét tanulmányozhattam. Lugosi Budapestben született, de középiskolai tanulmányait Szegeden végezte, s ezt a várost vallotta sajátjának. Volt újságíró, színházi lapszerkesztő, írt színműveket, számos zene-, színház-, művelődési- és helytörténeti tanulmány szerzője. Elsőrangú műbarát volt (érem, plakett, bélyeg, grafika) s a szegedi múzeumban 1918-tól kezdve, Móra Ferencel, s munkatársai-val úttörő jellegű kiállítások szervezője. Hagyatékában nagyon sok, számunkra elsősorban fontos adatokra, kéziratokra, s tanulmánytöredékekre akadtam. Néhány ismeretlen kézirat fényt vet Lugosinak költőnkkel, Juhász Gyulával való kapcsolatára is.

Barátságuk minden bizonnyal 1912-ben kezdődik. Május 14-én a költő Szakolcáról levélben keresi föl az akkori szerkesztőt Szegeden.

Nagys. dr. Lugosi Döme úrnak,
a Színházi Újság szerkesztőjének,
Szeged.

Kedves jó Szerkesztő Uram,
örömet okozna egy szegény felvidéki léleknek, ha az ön színházi újságjának hiúságot után megjelent számait alábbi pontos címre elküldené.

A jövő szezonra ezért új színházi szonettel szolgálnék, sőt kész vagyok előadandó, bár még meg nem írt, (de megírandó) színjátékomban tartalmát is annak idején megírni b. lapja számára. Azt hiszem, ennek az utóbbi áldozatkészségnek nem tud ellenállani.

Oszinte híve és színházi költője
Juhász Gyula
magister sonettarum

Barátságuk ettől kezdve a költő haláláig tartott. A hagyatékban verskiadvások, cikkek, fényképek mellett tizenöt verskézirato, töredéket, jegyzeteket találtam, továbbá a költőnek 1923. október 12-én a magyar vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett sajtókezűi kérvényét, nyugdíjaztatása ügyében. A verskéziratok szövegeinek ellenőrzését idő hiányában nem végezhettem el. Ehhez a szóban forgó anyag legalább fényképmódszattal való megszerzése szükséges. Irodalomtörténeti fontosságának jellemzésére csak egy érdekességet említek: a *Lassan búcsúsom*... kezdetű vers, a költő kezeirésével Várnay Jankának van dedikálva, holott ez az összes verse kritikai kiadásának jegyzetei szerint eredetileg Anna-versnek született.

Ismeretlen versfordítás is maradt hagyatékban. Eredetije ceruzával, javításokkal van írva:

EGRESSY GÁBORNAK
utolsó szegedi vendéglátékára
1840. okt. 31.

Te visszatérsz a kedves Dunapartjra
A Tisza tájáról, újabb utakra,
Követve a hirt és művészetet,
Mi nélkülözni fogjuk fájdalommal
Játékokat, mely bűvös hatalommal
Bennünk egész világot teremt.

De ne bússon téged a mi könnyünk,
Mert bármily messze kélsz is útra tőlünk,
A szívünk mélyén itt maradsz velünk,
S amíg sötéten csillog most szemünkbe
Oly fényesen fog tündökölni színt,
Ha újjongással köztünk tisztelünk!

Virágot keresni mentem,
Hogy neked csokorba szedjem
Hódolati jel gyanánt;
S a mezőn hiába jártam,
Mert szemem egész határban
Hozzád méltót nem talált!

Hosszú éveken át töprengtem ezen a szenális ötleten. Végrehajtására azonban csak akkor szántam el magam, amikor úgy éreztem, hogy elérkezett a kedvező pillanat. Reméltem, hogy embertársaim — ha majd észreveszik furcsa viselkedésemet — javaslatot tesznek illetékeseknek — nyugdíjaztatásomra.

Ezen a napon félórás késéssel érkeztem a hivatalba.
— Hogy történhetett ez meg magával? — kérdezte a főnököm.
— Sárhányókat mostam egy padlason Las Vegasban. Majd holnap is mosok, ha derűs lesz az idő.
— Nevegséges! A fizetéséből levonok öt százalékot.
Ekkor a főnök kabáthajtókájáról letéptem egy fontos jelvényt és indián csatakiáltással kidobtam az ablakon. A főnök elmosolyodott:
— Rendben van, tudom, hogy nem talpnyaló. De most már lásson végre munkához!

Leültem az íróasztalomhoz, megittam egy féltüveg tintát, majd — teljesen fölőselegesen — vetkőzni kezdtem.
— Mivel fogunk írni? — lázongott kollégám a szomszéd kisablaknál.
— Szép kis kultúra: sztriptíz munkaidőben! — jegyezte meg az egyik üzletfél.

MILOVAN ILICS:

Furcsa viselkedés

Néhány fontos papírt kezdtem rendezgetni és újabb hőstetteken törtem a fejem.

— Eljön holnap a kirándulásra? — kérdezte tőlem a vállalat legszebb szőke munkatársnője.
— Hogyne, csak előbb meg kell ölnöm a nagymamám...

Abban a pillanatban felkeltem és elkaptam a két ablak közé szorult sárga lepke, majd gondolkodás nélkül lenyeltem.
— Szegény állat! — nyafogott a szőke.
— Ez nem állat, hanem madár — szólalt meg a kolléga a szomszéd kisablaknál.

— Tudatlanok! Hiszen ez csonthéjas, — morgott dühösen a főnök.
— Főnök, mikor engedi meg, hogy leharapjam a fülét?
— Nyolckor a Hippodrom sarkán — mondotta komolyan a főnök, majd távozott.

De neked virul legszebben
Mint örök tavasz, a szellem
Dús virága szíveden;
Es te pazarul, vidáman
Téped őket, s valahányan
Ámulnak e kincseken!

O engedd, hogy a virágot
Melyet finom lelked ápolt,
Hadd szeressem boldogan,
Mely, miként mező kalásza,
A hajnal könnyharmatára
Csak még dúsabban fogja!

En a te szívedbe láttam,
Ahol csöndes virulásban
Mosolyog a dús kedély;
Nem hozok én neked rózsát,
A leggyöngédebb mimózát
Rejti szellemed, e mély!

Német vers,
fordította: Juhász Gyula.

Ez ideig nem ismeretes, ki a német nyelvű vers szerzője, s hogyan jutott a költő a vers szövegéhez? A költemény eredeti címe: *An Gabriel Egressy, zu seinem letzten Gastspiele in Szegedin, den 31. October 1840*. Minden bizonnyal Grün-nyomdatermék, s eddig egyetlen példányban ismeretes, a szegedi múzeum gyűjteményében, hova 1922-ben került, Móra kezébe (a lapon sajtókezű datálásával: 837—1922 S. K.) Föltehető Lugosi kérte a költőt, hogy színházi újságja részére ezt az emlékverset fordítsa le. (Szegedi színház történeti szerzők, Reizner, Szmolányi, Lugosi, Czimer munkáiban a versek nyomára nem akadtam.)

Rakodczay Pál munkájában (Egressy G. és kora; Bpest. 1911) több helyen említi, hogy az 1840-es években gyakran szórtak magyar és német nyelvű üdvözlő ódákat a nézőtérre, amikor még a színészek (Egressy, Lendvay, Tóth József, Déryné, s mások) bizonyos kultuszukra örvendhettek.

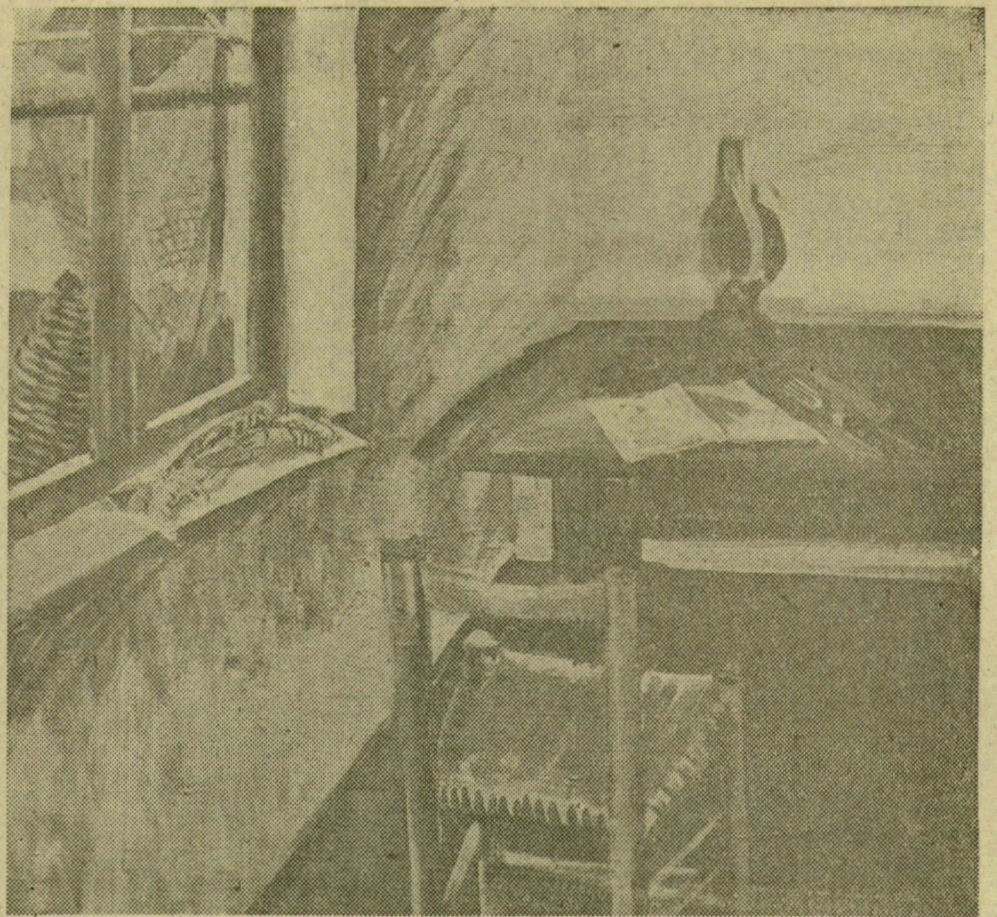
Egressy Gábor, a nagy magyar színész, Petőfi és Arany barátja, 1848-ban Kosuth szegedi kormánybiztosa, vendégszerelése éppen arra az időre esik, amikor *Osztrovszky József*, s lelkes társai *Komlóssy Ferenc* jól szervezett színtársulatát hozták Szegedre (a város házával egyesített és a nemzet számára alkotott színházban), hogy »megugrasszák a ledér német műzsát« innen, a *Hét pacsirta* vendéglőből. S ez sikerrel is járt. Egressy Gábor 1840. áprilisában vált meg a pesti Nemzeti Színházról, ahol akkortájt az operák és a dráma szereplői közti ellenségeskedés annyira elfajult, hogy Egressynek, aki a drámai színészek nevében vette fel a kesztyűt, el kellett hagynia a színházat.

»Elindulék Magyarhonom vidékeire határozott terv nélkül, karjaiba rohanva a sorsnak, hogy hasznát vegyem valahára az erőlködéseknél, hogy játszszak, hogy kiheverjem lelkem bajait, hogy szórakozzám, várva az országos pálya közelgő megnyitását.« (Idézet E. G. naplójából.)

1840 szeptemberében Szegeden játszik. Annál is szívesebben jött ide, mert neje, Szentpétery Zsuzsika is Komlóssy társulatának játszott. Kilenc alkalommal lépett föl (Kean, Örökké, Párisi naplopó, Vasárcos, Garrick stb.), jutalomjátéka a Hamlet volt, szeptember 30-án. (Október 31-i szereplésére vonatkozóan eddig egyedül szóban forgó üdvözlő vers a bizonyíték.) November 6-án újra Pestre utazott.

A színház szerelése, Juhász Gyula Egressyről prózai írásaiban is megemlékezik. Most előkerült versfordítása újabb bizonyítéka iránta érzett megbecsülésének.

CSONGOR GYŐZŐ

SZURCSIK JÁNOS:

SZOBÁBAN

Mikor kiléptem a Nyugati Kört járdájára, majd összeültöktem egy sietős, nyurga fiatalemberrel. Hátat hatalmas hátizsák húzta. Erélyesen rá akartam szólni, de ő kedvesen megelőzött:
— Erőt, egészséget Gejza bátyám!

Ekkor ismertem rá: Horváth Feri volt, a szomszédos malom vezetőjének a fia.
— Jó napot, Ferikém. Hát te... már leszereltél? Úgy tudtam, katonává vagy.

— Két évig voltam híradós, Gejza bátyám. De már leszereltem. Nem láttam otthon jónak a helyzetemet, itt jelentkeztem tanult szakmám-

ban, a könyvkötészetben, és elhelyezkedtem. Itt megismerkedtem egyik szaktársammal. Arva leány. Ilonkának hívják. Feleségül vettem és most élünk, mint hal a vízben.
— És hogy tetszik a házasság?
— Hát... most már, most már elég jól.
— No, Eddig talán nem volt jó? Ne ijeszges, te gyerek, mert a szüleidnek jót szeretnék mondani.
— Hát elmondom őszintén, úgy, ahogy volt.
Az anyósom régebben meghalt. Apósom állami erdész volt fent a hegyekben, Ardón. Itt nevelkedett Ilonka az erdőben. Második elemista volt, mikor a nagy-

nénje felhozta magához Pestre. A gimnáziumot elvégezve bekerült a könyvtárszobába tanulósnak. De hiába a főváros minden kultúrja, ma is olyan kis erdei vadóc. Valóságos természetbúvár. Míg össze nem házasodtunk, 3—4 lánytársával vasárnapként nekivágtak a budai hegyeknek. Kora hajnalban mentek, hátizsákkal, furkósbottal felszerelve. Már komolyan kezdtem foglalkozni a sze-

asztán megkötöttem magam: nem megyek tovább. Nem és nem. Nagyot aludtam a jó hűvösön, ők meg duzzogva járták a barlangokat, keresték a forrásokat. Már a csillagok is feljöttek, mire hazabotorkáltunk. S másnap az a rettenetes izomláz... Mondtam is Ilonkának:
— Jobban tennéd, ha ilyen erdej csavargás helyett megtanulnál főzni. Folyton a készleteket, konzerveket eszük. Elég hat nap az üzemi kosztból, legalább vasárnap főznél valamit.

Elpityeregte magát, de egy óra múlva már elébem állt:
— Vasárnap... jössz velünk? Hajnali ötkor indulunk.

A fejemhez kaptam. Micsoda vihar tört ki köztünk, Gejza bátyám. Hát érdemes megházasodni? Ó is kiabált:
— Ha napig dolgozom, a hetedik napon csak pihenhetek!

Pihenni! 10 kilométer gyakorlás neki pihenés.

Azon a héten szerencsére megjött a behívóm, tartalékos tiszti kiképzést kaptam. Igazán mondom, a három hónapból egy hónapot küsztan gyalog neki a világnak, a hegyeknek. De csak elállt szemem-szám, mikor látom, milyen sokan lépnek ki a vonatból bottal, hátizsákkal. Azok is neki a hegyeknek.

Jó darabot haladtunk az árnyékos hegyi ösvényen. Már bizony le kíváncsoztam. Milyen valamelyik lombos fa alá, de nem lehetett, mert a lányok úgy futkároztak ide-oda, mint a zergefőlkák. Ilonka magyarázott: ez a fű ilyen fű, milyen sebre jó, milyen gyógyszer készítenek belőle. Ez a fa ilyen fa, ez a virág ilyen virág. Ha valamelyik követ találtak, Ilonka már mondta is: bauxit, dolomit, mészkő. Eből aztán kerekedett egy iskolai előadás. Hogyan lesz a kőből vas, abból hogyan edzik a finom Bessemer acélt.

En alig vártam, hogy egy árnyékos helyen kinyújtózkodhassam. Na, ti sem csábítotok többé kirándulásra.

Már délután lehetett, mikor Ilonka vezényszavára letelepedtünk egy tisztáson, s neki a hátizsák tartalmának. Legjobb étvágygerjesztő az éhség. De alig táplálkozunk tíz percet, Ilonka újabb vezényszava hallatszott. En

aztán megkötöttem magam: nem megyek tovább. Nem és nem. Nagyot aludtam a jó hűvösön, ők meg duzzogva járták a barlangokat, keresték a forrásokat. Már a csillagok is feljöttek, mire hazabotorkáltunk. S másnap az a rettenetes izomláz... Mondtam is Ilonkának:
— Jobban tennéd, ha ilyen erdej csavargás helyett megtanulnál főzni. Folyton a készleteket, konzerveket eszük. Elég hat nap az üzemi kosztból, legalább vasárnap főznél valamit.

Elpityeregte magát, de egy óra múlva már elébem állt:
— Vasárnap... jössz velünk? Hajnali ötkor indulunk.

A fejemhez kaptam. Micsoda vihar tört ki köztünk, Gejza bátyám. Hát érdemes megházasodni? Ó is kiabált:
— Ha napig dolgozom, a hetedik napon csak pihenhetek!

Pihenni! 10 kilométer gyakorlás neki pihenés.

Azon a héten szerencsére megjött a behívóm, tartalékos tiszti kiképzést kaptam. Igazán mondom, a három hónapból egy hónapot küsztan gyalog neki a világnak, a hegyeknek. De csak elállt szemem-szám, mikor látom, milyen sokan lépnek ki a vonatból bottal, hátizsákkal. Azok is neki a hegyeknek.

Jó darabot haladtunk az árnyékos hegyi ösvényen. Már bizony le kíváncsoztam. Milyen valamelyik lombos fa alá, de nem lehetett, mert a lányok úgy futkároztak ide-oda, mint a zergefőlkák. Ilonka magyarázott: ez a fű ilyen fű, milyen sebre jó, milyen gyógyszer készítenek belőle. Ez a fa ilyen fa, ez a virág ilyen virág. Ha valamelyik követ találtak, Ilonka már mondta is: bauxit, dolomit, mészkő. Eből aztán kerekedett egy iskolai előadás. Hogyan lesz a kőből vas, abból hogyan edzik a finom Bessemer acélt.

En alig vártam, hogy egy árnyékos helyen kinyújtózkodhassam. Na, ti sem csábítotok többé kirándulásra.

Már délután lehetett, mikor Ilonka vezényszavára letelepedtünk egy tisztáson, s neki a hátizsák tartalmának. Legjobb étvágygerjesztő az éhség. De alig táplálkozunk tíz percet, Ilonka újabb vezényszava hallatszott. En

Huh, már tizenegy percem vap csak. Rohanok jegyet váltani Egerbe. Azt mondta a feleségem, hogy a Bükk-hegység is gyönyörű. Ott még nem voltunk. Viszlát, Gejza bátyám, viszlát!

DÉNES GÉZA

Fordította: Péter Zsuzsa